

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

หมอพื้นบ้านจิตอาสาชายแดนพนมดงรัก รักษาภูมิษกัດ

บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

พ.ศ.๒๕๖๕

พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

หมอพื้นบ้านจิตอาสาชายแดนพนมดงรัก

รักษาภูมิซกัด

บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได

อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕ พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

ผู้เขียน :

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
นายสันติสุขุ โสภณสิริ กรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

บรรณาธิการ :

นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ นางสาวเอื้องไพร จันทระจิต นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ

ที่ปรึกษา :

นายแพทย์เปรม ชินวันทนนานนท์ ประธานคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
นายแพทย์ยงยศ ธรรมวุฒิ อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
นายแพทย์ขวัญชัย วิศิษฐานนท์ รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
นายณันท์ศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์ ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา

ประสานงานพื้นที่ :

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา : นางสาวอังคณา บุญทวี นายสมัคร สมวง
นายธวัชชัย เหล็กดี นางสาวภัทร วาศนา นางสาวอรจิรา ทองสุกมาก นางสาวพัชศศิ์ ดุจจานุทัศน์
นางสาวอติรา พงษ์พานิชย์ นางสาวเพ็ญผกา จันทร์กล้า

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ : นางสาวนพวรรณ บานชื่น นางสาวอัมภิการ์ ชูโฉม

มูลนิธิสุขภาพไทย : นางสาวอรนุช มะลีลา

ISBN : ๙๗๘๖๑๖๕๖๙๐๑๔๐

ภาพ :

นายวีระพล ด้านกระโทก เกษัชกรอภิชาติ ลายทอง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

ดำเนินงาน :

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
มูลนิธิสุขภาพไทย

สนับสนุน :

กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

อำนวยการ :

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

พิมพ์ที่ :

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี เอ็น เอส ครีเอชั่น เลขที่ ๖๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐ โทร ๐-๒๑๑๗-๓๖๑๙ โทรสาร ๐-๒๑๑๗-๓๖๒๐

สารบัญ

๖

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕
พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

๑๐

ประวัติหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

หมอพื้นบ้านจิตอาสาชายแดนพนมดงรัก
รักษางูพิษกัด
บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได
อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

๓๐

ภูมิปัญญา

ยาสมุนไพรพื้นบ้าน

๔๐

นวัตกรรมยาพื้นบ้านร่วมสมัย

เพื่อใช้รักษางูพิษ สัตว์พิษกัดในโรงพยาบาล

๔๔

หลักเกณฑ์

และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

๕๖

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

คำนำ

กิจกรรมสำคัญที่ทำให้องค์การอนามัยโลกมีบทบาทสูงเด่นเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกทั่วโลก และสามารถทำให้ประเทศต่างๆ ผลักดันงานที่มีคุณภาพการอย่างสูงต่อประชาชนทั่วโลก คือ มติที่จะร่วมกันบรรลุเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อ ๒๕๔๓” (Health for All by the Year 2000)

ในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคมดังกล่าว คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ประชุมพิจารณาวิถีสำคัญที่ต่อมารู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ การสาธารณสุขมูลฐาน และนโยบายสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดว่าจะต้องนำการแพทย์ดั้งเดิมของแต่ละประเทศ และท้องถิ่นมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ด้วย เพราะลำพังการแพทย์แผนปัจจุบันย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าได้

จากนโยบายดังกล่าว องค์การอนามัยโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการจำนวนมากเพื่อรองรับ และแม้จะล่วงเลย พ.ศ. ๒๕๔๓ มาแล้ว องค์การอนามัยโลกก็ยังคงนโยบายดังกล่าวสืบมา ดังปรากฏว่า ได้มี “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘” และในปี ๒๕๕๒ สมัชชาอนามัยโลกได้มีมติ ที่ ๖๒.๑๓ ให้ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การอนามัยโลก พัฒนายุทธศาสตร์ฉบับนี้ และมีการดำเนินการจนได้เป็น “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๖ ขององค์การอนามัยโลก” (WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023) ประกาศใช้เป็นเสมือนเข็มทิศ และอุปกรณ์ในการพัฒนางานการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

นายินดีที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมงานกับองค์การอนามัยโลกอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานหลายเรื่องเป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากนานาประเทศ งานด้านการแพทย์ดั้งเดิมเป็นงานหนึ่งที่มีความก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ ถือว่าหนึ่งในกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับในการแพทย์ดั้งเดิมของไทยคือการยกย่องประกาศเกียรติคุณของหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นครั้งแรกจนเป็นครั้งที่ ๑๒ ปีนี้

การคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปี ๒๕๖๕ ดำเนินการแตกต่างจากปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีระยะเวลาดำเนินงานกระชั้นชิด ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-๑๙ จึงใช้ระบบสื่อสารทางไกลเป็นหลัก แต่ยังคงหลักการและหลักเกณฑ์เดิม โดยการนำบัญชีรายชื่อหมอไทยดีเด่นระดับเขตทั้ง ๑๒ เขต มาคัดเลือกขั้นแรก ได้หมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค จากนั้นจึงตัดสินขั้นสุดท้าย และคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ พิจารณาและมีมติเป็นเอกฉันท์ (Consensus) เลือก พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕

ขอขอบคุณทุกท่าน และทุกหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนี้ หวังว่างานนี้จะเป็นส่วนหนึ่ง ในการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศไทย ให้เจริญวัฒนาสถาพร ก่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนบนผืนแผ่นดินไทย ยิ่งๆ ขึ้นไป

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์

ประธานกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕

พ่อหมอเอี้ยะ สายกระสุน

หมอพื้นบ้านจิตอาสาชายแดนพนมดงรัก รักษาคนไข้ถูกงูพิษกัด

พ่อหมอเอี้ยะ สายกระสุน เป็นคนบ้านทวารโพร ตำบลเมืองสิงห์ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นลูกคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้องรวม ๖ คน ของคุณพ่อคลิม คุณแม่เงิน สายกระสุน เกิดเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี จบประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านรุน อำเภอบางบาล จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันเป็นอำเภอบนดงรัก ครอบครัวมีอาชีพทำนา ไม่เคยมีโอกาสดูเรียนเพราะต้องทำงานหนัก ช่วยพ่อแม่ทำนามาตลอด เคยเข้าไปทำงานรับจ้างในกรุงเทพฯ

ณ ชุมชนบ้านเกิดเป็นป่าดงรกชัฏ มีงูพิษ และสัตว์พิษชุกชุม เมื่อครั้งวัยรุ่นอายุ ๑๗ ปี หมอเอี้ยะออกไปหาปู หากบกกับน้องสาว อายุ ๑๒ ปี น้องสาวถูกงูพิษกัด รักษากันตามมีตามเกิด และเสียชีวิตหลังจากนั้น ๗ วัน เป็นภาพจำที่เจ็บปวดฝังใจมายาวนาน เมื่ออายุได้ ๒๑ ปี ทราบว่าลุงเขยซึ่งย้ายถิ่นฐานไปอยู่จังหวัดพิจิตร มีวิชารักษาคนถูกงูพิษกัด จึงบากบั่นขึ้นรถประจำทาง รอนแรมไป ๓ วัน จึงได้พบลุงเขย และได้ฝากตัวเป็นศิษย์ จากนั้นลุงเขยได้ย้ายกลับมาภูมิลำเนา ทำให้พ่อหมอเอี้ยะได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาอย่างต่อเนื่อง จนมีโอกาสรักษาคนไข้รายแรกซึ่งถูกงูเห่ากัด หมดสติ เข้าไปรักษาที่โรงพยาบาลสุรินทร์ ๘ วัน

ไม่ตีขึ้น ญาติขอพากลับ “ไปตายบ้าน” และมาขอให้พ่อหมอเอี้ยะลองรักษาดู ปรากฏว่ารักษาจนฟื้นและหายเป็นปกติ คนไข้รายนี้คือ นายสรัญ ประพานศรี ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ อายุได้ ๗๕ ปี จึงเป็นจุดตั้งต้นทำให้พ่อหมอเอี้ยะเป็นที่พึ่งของชาวบ้านสืบมา

จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๓๑ นายแพทย์เอกชัย ปัญญาวัฒนกุล มาเป็นผู้ผู้อำนวยการโรงพยาบาลกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ได้เห็นประจักษ์ถึงความรู้ความสามารถของพ่อหมอเอี้ยะ ซึ่งได้ช่วยชีวิตคนถูกงูพิษกัดได้อย่างน่าอัศจรรย์ จึงได้เชิญพ่อหมอเอี้ยะมาช่วยรักษาคนไข้ และศึกษาตำรับยาของพ่อหมอเอี้ยะ เพื่อขยายผลต่อไป ทำให้พ่อหมอเอี้ยะได้รับการยอมรับและได้รับเชิญไปให้บริการกว้างขวางขึ้น เช่น ที่โรงพยาบาลพมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา อำเภอพมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ หน่วยเสนารักษาศูนย์อพยพชายแดน ไทย-กัมพูชา

พ่อหมอเอี้ยะไม่หวงความรู้ ทำให้ตำรับยาของพ่อหมอเอี้ยะได้มีผู้นำไปใช้ประโยชน์ในหลายจังหวัด เช่น อุบลราชธานี ยโสธร ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด เลย สระแก้ว สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพ่อหมอเอี้ยะได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ทั้งในจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านคือกัมพูชาด้วย

พ่อหมอเอี้ยะได้รับรางวัลและประกาศเกียรติคุณมากกว่า ๒๐ รายการ โดยได้รับขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทยประเภทเวชกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาและมีมติเอกฉันท์คัดเลือกและประกาศเกียรติคุณพ่อหมอเอี้ยะ สายกระสุน เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕

ประวัติ
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๕

ประวัติชีวิต พ่อหมอเอื้อยะ สายกระสุน

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

- เกิด :** วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๓ ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี
- ภูมิลำเนา :** บ้านทวารไพโร ตำบลเมืองสิงห์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- บิดามารดา :** คุณพ่อคลิมและคุณแม่เงิน สายกระสุน เป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๖ คน
- การศึกษา :** จบประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านรุน อำเภอปราสาท (ปัจจุบันเป็นอำเภอพนมดงรัก) จังหวัดสุรินทร์ ภรรยาชื่อนางคำ สายกระสุน มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน หญิง ๓ คน ชาย ๑ คน
- การเลี้ยงชีพ :** เคยประกอบอาชีพรับจ้าง ปัจจุบันได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ๗๐๐ บาท/เดือน การดูแลเลี้ยงดูจากลูก ในอดีตโรงพยาบาลไม่มีค่าตอบแทนให้ ปัจจุบันได้รับค่าตอบแทน ๒๐๐ บาท/รายที่รักษา
- ที่อยู่ปัจจุบัน :** บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๓ ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๔๐

เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภท เวชกรรมไทย
ใบอนุญาตที่ พท.ว.๑๗๖๑๙

เกียรติภูมิ ผลงานและรางวัลที่ได้รับ

- พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับประกาศเกียรติคุณจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ เป็นครูผู้มีคุณูปการต่อการพัฒนาการแพทย์และเภสัชกรรมไทย จังหวัดสุรินทร์ (จนถึงปัจจุบัน)
- พ.ศ.๒๕๔๙ ได้รับประกาศเกียรติคุณจากกิ่งอำเภอพนมดงรัก เป็นหมอพื้นบ้านดีเด่นสาขาการแพทย์แผนไทย ประจำปีพ.ศ.๒๕๔๙ เขตสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติตำบลบักได
- พ.ศ.๒๕๕๓ ได้รับขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภท เวชกรรมไทย จากคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย

๑๒ หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ พ่อเอื้อะ สายกระสุน

- พ.ศ.๒๕๕๖ ได้รับเกียรติบัตรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็น “หมอพื้นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นดีเด่น” ประเภทหมอสุมไพร ประจำปี ๒๕๕๖
- พ.ศ.๒๕๕๗ ได้รับเกียรติบัตรจากคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอพนมดงรัก เป็นผู้สูงอายุดีเด่นด้านหมอพื้นบ้าน สุมไพรรักษาผู้ถูกงูกัด อำเภอพนมดงรักประจำปี ๒๕๕๗
- พ.ศ.๒๕๕๘ ได้รับเกียรติบัตรจากโรงเรียนบ้านรุน ในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมงานด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนและประชาชน ประเภทสุมไพร(รักษาพิษงู)
- พ.ศ.๒๕๕๙ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ประเภทบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ดีเด่น ระดับอำเภอ ประจำปี ๒๕๕๙ จากสำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ.๒๕๖๐ ได้รับเกียรติบัตรพร้อมโล่เชิดชูเกียรติรางวัลหมอไทยดีเด่น ระดับเขตสุขภาพที่ ๙
- พ.ศ.๒๕๖๐ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ จากโรงพยาบาลพนมดงรัก เฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ในฐานะเป็นผู้มีจิตอาสา ร่วมดูแลรักษาผู้ป่วย ที่ถูกงูพิษกัดร่วมกับทางโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่อง
- พ.ศ.๒๕๖๑ ได้รับถ้วยรางวัลนาคราชพร้อมคำประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นผู้มีความดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขากาพย์แพทย์แผนไทย ประจำปี ๒๕๖๑
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้รับเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๙ ด้านการแพทย์แผนไทย
- พ.ศ.๒๕๖๒ ได้รับเกียรติบัตรพร้อมโล่เชิดชูเกียรติ ในฐานะหมอไทยดีเด่น ระดับเขตสุขภาพที่ ๙
- พ.ศ.๒๕๖๓ ได้รับเกียรติบัตรพร้อมโล่เชิดชูเกียรติ ในฐานะหมอไทยดีเด่น ระดับภาค ประจำปี ๒๕๖๓
- พ.ศ.๒๕๖๓ เป็นผู้ได้รับการจดทะเบียนสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตำรับยารักษาพิษ สัตว์พิษกัด จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

พ่อหมอเอียะ สายกระสุน

หมอพื้นบ้านจิตอาสาชายแดนพนมดงรัก
รักษาสุขภาพดี

บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

พ่อเอียะ สายกระสุน เป็นหมอพื้นบ้านไทยผู้สืบสานภูมิปัญญาสมุนไพรรักษาสุขภาพ สัตว์พิชกัฒมายาวนานกว่า ๕๐ ปี มีจิตอาสาช่วยชีวิตพี่น้องประชาชนผู้ยากไร้และทหารหาญเป็นจำนวนมากที่ประสบภัยจากงูพิษและสัตว์พิษในเขตป่าเทือกเขาพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ และพื้นที่แนวชายแดนไทย-กัมพูชา

เมื่อหมอเอียะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา เคยไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพฯ ไม่มีโอกาสได้บวชเรียนเพราะต้องทำงานหนักช่วยเหลือครอบครัวตลอดเวลา จนถึงเวลาตั้งหลักฐานครอบครัวอยู่กับนางคำ สายกระสุน จนมีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน ฐานะเศรษฐกิจปานกลาง หมอเอียะยังคงมีความสุขกับการเป็นหมอจิตอาสาด้วยความที่ท่านมีอุปนิสัยรักการงาน อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาฉะฉาน ชัดเจน จึงมักได้รับเชิญจากสื่อช่องต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ อยู่เสมอ ในนามปราชญ์ชาวบ้านฉายา ”หมองูแห่งพนมดงรัก”

ปัจจุบัน หมอเอี้ยะยังมีพลังในการถ่ายทอดความรู้ และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มพูนสม่ำเสมอ ในช่วงโรคระบาดโควิด - ๑๙ ปี ๒๕๖๓ พ่อเอี้ยะได้ถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อยูทูป (Youtube ช่องนักข่าวสุรินทร์) รายการภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน เรื่อง "ลุงเอี้ยะรักษาพิษงู" แห่งพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ปี ๒๕๖๔ ลุงเอี้ยะนำเยาวชนเข้าร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็น "ยกระดับสมุนไพรพื้นบ้านสู่ตำรับแพทย์แผนไทย" ผ่านระบบ Zoom Meeting และ Facebook Live ช่อง Thai PBS ศูนย์ข่าวภาคอีสาน เป็นต้น

กว่าจะมาเป็นหมออาสามือหนึ่งของเมืองไทย

ตั้งที่ทราบกันว่าจังหวัดสุรินทร์เคยเป็นแหล่งอารยธรรมอันรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม ดังปรากฏพยานหลักฐานคือกลุ่มปราสาทโบราณ ยุคถัดมาจังหวัดสุรินทร์ได้ชื่อว่าเป็นเมืองชายแดนแห่งแล้งกันดาร ถึงกับมีคำกล่าวว่า "คนสุรินทร์ต้องกินน้ำดำ" จนกระทั่งทุกวันนี้จังหวัดสุรินทร์ยังถูกจัดอยู่ในกลุ่ม ๑๐ จังหวัดรายได้ต่ำของประเทศไทย มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวไม่ถึงเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท หากทว่ารุ่มรวยภูมิปัญญาและการพึ่งพากันได้ ชะตาชีวิตหมอเอี้ยะ สายกระสุน ไม่ต่างจากชาวบ้านผู้ถือกำเนิดในท้องถิ่นคนสุรินทร์กินน้ำดำโดยทั่วไป

บ้านทวารไพร ตำบลเมืองสิง อำเภोजอมพระ (เดิมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอนาทม) จังหวัดสุรินทร์ เป็นบ้านเกิดหมอเอี้ยะ สายกระสุน แต่เนื่องจากความแห้งแล้งกันดารมาก บิดามารดาจึงอพยพครอบครัวไปจับจองที่ดินทำกินตั้งหลักแหล่งใหม่ที่บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได อำเภพนมดงรัก (เดิมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอกาบเชิง) ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าถิ่นที่เดิม หมอเอี้ยะมาอาศัยเป็นลูกบ้านท่าสว่างตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ จวบจนทุกวันนี้ และต่อมาได้กลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนแห่งนี้

อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านที่อยู่ติดแนวชายแดนไทย-กัมพูชาแห่งนี้ยังเป็นดงร้างข้างนอน ทางไกลความเจริญมาก เส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกับตัวอำเภอและจังหวัดยังเป็นถนนดินแคบๆ หากเจ็บไข้ได้ป่วยอะไรจึงอาศัยหมอพื้นบ้านรักษากันตามมีตามเกิด เพราะสมัยก่อนยังไม่มีโรงพยาบาลอำเภอ หากจะเข้าไปรักษาที่โรงพยาบาลจังหวัดต้องเดินทางไกลลำบากถึง ๗๐ กิโลเมตร เทือกเขาพนมดงรักเป็นเทือกเขาทอดยาวกั้นแนวชายแดนไทย กัมพูชาและลาว ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด พื้นที่แห่งนี้เป็นป่ารกชุกชุกชุมด้วยงูพิษและสัตว์พิษนานาชนิด ได้แก่ งูเห่า งูจงอาง งูสามเหลี่ยม งูเขียวหางไหม้ งูดิน งูทับสมิงคลา งูกะปะ งูแมวเซา แมงมุมแมงป่อง ตะขาบ เป็นต้น

สภาพทางไกลความเจริญดังกล่าวได้ก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมและการสูญเสียครั้งแล้วครั้งเล่าแก่ครอบครัวชุมชนชนชายแดนแห่งนี้ รวมทั้งครอบครัวของหมอเอี้ยะด้วย เมื่อครั้งยังวัยรุ่นอายุ ๑๗ ปี หมอเอี้ยะได้ออกไปหาปู่ หากพบกับน้องสาววัย ๑๒ ชื่อพุด สายกระสุน แต่น้องสาวเคราะห์ร้าย ถูกงูเห่ากัดที่มือ บิดาคือพ่อคลิมจึงพาน้องไปรักษาที่หมอพื้นบ้านในหมู่บ้านท่าสว่างนั่นเอง ด้วยเหตุที่มีไข้หมอเฉพาะทางด้านรักษาพิษกัด หมอได้ให้ยาผสมเหล้าขาวและเป่ารักษาอยู่ได้ ๗ วัน น้องสาวก็เสียชีวิตไปต่อหน้าต่อตา การสูญเสียครั้งนั้น มิได้สูญเสียเปล่า กลับกลายเป็นแรงขับเคลื่อนให้เด็กหนุ่มคนหนึ่งมุ่งมั่นที่จะเป็นหมอ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบชะตากรรมเช่นน้องสาว หมอเอี้ยะยังคงจดจำความรู้สึกสูญเสียในวันนั้นได้ดี

“น้องสาวของผมถูกงูเห่ากัด หลายวันจึงเสียชีวิต ตอนนั้นไม่มีรถยนต์สำหรับการเดินทางมารักษาในโรงพยาบาลประจำจังหวัด ต้องปล่อยให้ น้องสาวนอนตายไปที่ละน้อยๆ จนตายทั้งตัว ความรู้สึกขณะนั้นผมรู้สึกว้า ทำไมผมจึงไม่สามารถช่วยเหลือน้องสาวได้ ผมจึงเริ่มเสาะหาวิชาที่เกี่ยวกับการรักษาพิษ”

เมื่อพ่อหมอเอี้ยะอายุ ๒๑ ปี ท่านจึงได้สืบเสาะหาครูหมอมันบ้าน “ผมเริ่มหาวิชาที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ ผมไปถามที่บ้านเกิด อำเภอนาทม ญาติบอกว่าลุงเขยชื่อ หมอขวัญ (หรือหมอกอน) เชียงคำ มียาสมุนไพร และเป็นหมอยารักษาทุก แต่ทุกวันนี้ ลุงเขยไปอยู่ที่พิจิตร ถ้าอยากเรียน ให้ไปที่พิจิตร” ด้วยความมุ่งมั่นเรียนรู้ หมอเอี้ยะเดินทางโดยรถบัสประจำทาง รอนแรม ๓ วันไปหาลุงเขยถึงจังหวัดพิจิตร หมอขวัญได้รับถ่ายทอดวิชาสุขภาพรักษาคนมาจากครูชาวเขมร และได้รับหลานคือหมอเอี้ยะเป็นศิษย์ ได้ทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ ใช้ ผ้าขาว ๑ ผืนและขัน ๕ ประกอบด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ๑ ชุด และเงิน ๔ บาท จากนั้นหมอเอี้ยะพากเพียรเรียนวิชาสุขภาพรักษาและการปรุงยาสมุนไพรจากครูเป็นเวลา ๗ วันเต็ม จนสิ้นความรู้ของครู ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อหมอขวัญและครอบครัวได้ย้ายภูมิลำเนาจากจังหวัดพิจิตรกลับไปอยู่บ้านเดิมที่หมู่บ้านโนนกลาง อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ หมอเอี้ยะก็ได้ตามไปอยู่ด้วย เพื่อขอเรียนรู้อาชีพรักษาโรคทั่วไปเพิ่มเติมจนชำนาญ ได้แก่ โรคผิวดำแดง โรคกรดสีดวง โรคบิด ไข้เลือดออก ไข้หวัด และโรคกระดูกหลังคลอด เช่น ขับน้ำคาวปลา และบำรุงน้ำนม เป็นต้น

เป็นหมอมันบ้านเต็มตัว เมื่อรักษาคนใช้รายแรก

ครูหมอขวัญบอกแก่ศิษย์ผู้เป็นหลานว่าเรียนวิชาจบแล้ว ให้ไปรักษาได้ พ่อเอี้ยะไม่กล้าตั้งตัวเป็นหมอรักษาคนถูกสุขภาพรักษา เมื่อการรักษาครั้งแรก ตอนอายุ ๒๑ ปี เพิ่งเรียนจบใหม่ๆ ได้เพียง ๑ เดือน พบชาวบ้านถูกงูเห่ากัดไม่ได้สติ ไปรักษาที่โรงพยาบาลสุรินทร์ได้ ๘ วัน แต่ออาการยังไม่ดีขึ้น ญาติจึงขออนุญาตหมอโรงพยาบาลนำกลับบ้าน โดยบอกว่าจะกลับมาตายบ้าน จากนั้นได้นำมาหาหมอเอี้ยะ โดยบอกว่า “ไหนๆก็จะต้องอยู่แล้ว ก็ลองมาให้รักษาดู” หมอเอี้ยะเองก็ไม่แน่ใจในการรักษาครั้งแรกเท่าไรนัก ดังที่บอกว่า “ผมก็ไม่แน่ใจในการรักษาของผมนะ เพราะเป็นรายแรก แต่ญาติเขาขอให้ผมรักษา ผมจึงลองรักษาดู”

“ตำรับยารักษาสุขภาพที่ครูหมอขวัญให้มาคือยาฝน ประกอบด้วยสมุนไพร ๓ อย่าง คือ (๑) รากโหนดทะนงแดง ที่ชาวลาวเรียกว่าพระเจ้าปลุกหลง หรือชื่อที่ชาวเขมรสุรินทร์เรียกว่าปะเตียลกระรัฐ (๒) เมล็ดหมากแห้ง (๓) มะนาว ยาฝนจากสมุนไพรตำรับนี้ใช้เป็นยาฝนสำหรับดื่มและสำหรับทา ซึ่งขณะนั้นผู้ถูกกักไม่มีสติ คางแข็ง ต้องเอาช้อนงัดปากกรอกยา ต่อมาราวครึ่งชั่วโมงเขาก็ลืมตาแล้วลุกขึ้นบอกว่าหิวข้าว จึงให้ญาติหิวข้าวปลาให้กิน หลังจากนั้นเขาก็หายเป็นปกติ” คนป่วยที่มาหาคนแรกนี้ชื่อ นายสร้อย ประพานศรี ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ อายุ ๗๕ ปี นับจากเริ่มรักษาจนถึงปัจจุบันรวม ๕๐ ปีแล้ว

การทำงานร่วมกับโรงพยาบาลอำเภอในพื้นที่

๑. โรงพยาบาลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ราวปี พ.ศ.๒๕๓๑ หมอเอี้ยะได้เข้ามาร่วมทำงานกับโรงพยาบาลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยได้รับเชิญจากนายแพทย์เอกชัย ปัญญาวัฒนากุล อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลกาบเชิง ผู้เล่าถึงประสบการณ์และบทเรียนที่ได้นำตำรับโหนดทะนงแดงของหมอเอี้ยะมาใช้รักษาคนไข้ถูกกักอย่างน่าทึ่งว่า

“ผมใช้ตำรับโหนดทะนงแดงในการรักษาสุขภาพ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ คือผมเจอคนไข้กลุ่มหนึ่งที่ถูกลงโทษกักตมแล้ว ไม่รู้ว่าเป็นงูอะไร จะเลือกให้เซรุ่มก็ไม่ได้ เพราะบางคนไม่รู้ว่าเป็นงูอะไร และเซรุ่มที่มีอยู่ก็หมดอายุ บางทีมีเซรุ่มไม่มีคนไข้ เวลามีคนไข้ไม่มีเซรุ่ม เหตุการณ์นี้ทำให้ผมต้องตัดสินใจทำอะไรบางอย่าง คือมีคนไข้ ๔ รายถูกงูเห่ากัดตม และมีพิษต่อระบบประสาท ซึ่งคนไข้ ๔ ราย เหตุการณ์เกิดต่างเวลา ไม่ว่าผมจะช่วยเร็วแค่ไหน ใส่ท่อหายใจแล้วรีบส่งไปที่โรงพยาบาลจังหวัดเพื่อใช้เครื่องช่วยหายใจ ปรากฏว่าไม่รอดเลยสักราย”

ตอนนั้นนายแพทย์เอกชัยตัดสินใจแล้วว่า “ถ้าส่งไปคงไม่รอด น่าจะหาวิธีอื่นที่ช่วยเขา อย่างที่ผมเล่าแล้วว่าผมเคยไปทำวิจัยหมอยาพื้นบ้านหลายคน มีอยู่คนหนึ่งที่ผมสนใจ เพราะมีคนไข้ถูกงูเห่ากัดที่นิ้วมา และมีเนื้อตายลามมาถึงแขน ที่ผมสนใจเพราะว่าผมจะให้การรักษาโดยส่งไปที่โรงพยาบาลจังหวัดเพื่อตัดเนื้อตายทั้งแขนทิ้ง แต่คนไข้คนนี้ไม่ยอม แกบอกว่าขอกลับบ้าน ผมก็ไม่ยอม เพราะกลัวว่าจะกลับไปตาย เลยทะเลาะกันอยู่นานจนกระทั่งคนไข้พูดขึ้นมาว่า “หมอยากเฝ้าตลอด ๒๔ ชั่วโมงก็ตามใจ แต่แจะหนีกลับบ้านให้ได้” ผมเลยต้องยอมให้แกกลับไปตายที่บ้าน ปรากฏอีกหลายเดือนต่อมา ผมเข้าไปในหมู่บ้าน ผมก็เจอเขายังมีชีวิตดีอยู่ทุกประการ แขนก็ยังอยู่ เหลือแต่หนังที่หุ้มกระดูก กล้ามเนื้อที่ตายก็เหี่ยวแห้ง ที่สำคัญคือยังรักษาแขนและชีวิตได้ ผมเลยเอะใจ ลองถามว่าแกรักษาได้ยังไง แกบอกแกไปรักษากับหมอชื่อลุงเอี้ยะ”

นายแพทย์เอกชัยจึงตามไปคุยกับหมอเอี้ยะ ได้พบว่าหมอเอี้ยะมีประสบการณ์รักษามาก คนในหมู่บ้านไปให้แกรักษาหลายคน นายแพทย์เอกชัยยังติดตามไปเพื่อตรวจสอบดูว่าลุงเอี้ยะพูดจริงหรือเปล่า คุยกับคนไข้ที่ลุงเอี้ยะรักษาว่าหายจริงหรือไม่อย่างไร คนไข้ตอบว่าจริง นี่จึงเป็นที่มาของการนำสมุนไพรรักษาพิษมาใช้ในโรงพยาบาล ปกติคนไข้ที่ถูกงูพิษกัด มักมีประมาณ ๔๐% ที่มีอาการรุนแรงและเสียชีวิต อีก ๖๐% ส่วนใหญ่มีพิษที่กล้ามเนื้อ แพทย์จะฉีดมอร์ฟินและให้เดกซาเมทาโซน (Dexamethasone) เพื่อป้องกันการอักเสบ แก้อาการปวด และคอยดูอาการไป ถ้าพิษไม่รุนแรง การใช้วิธีนี้ปกติ ๓ วันถึงหายปวด

ในตอนนั้นนายแพทย์เอกชัยใช้สมุนไพรตัวนี้ในระยะไม่ถึงหนึ่งคืน คนไข้มักถูกกัดตอนกลางคืนประมาณ ๒-๓ ทุ่ม เมื่อฝนยาให้กินและพอกที่ปากแผล ผลปรากฏว่าในคืนนั้นคนไข้หลับได้ เช้าวันรุ่งขึ้นเกือบทั้งหมด

กลับบ้านได้ในวันเดียว “ผมรักษามาประมาณ ๑๐ ปี ไม่มีคนไข้คนไหนตายเพราะพิษงู

นายแพทย์เอกชัยและทีมงานโรงพยาบาลกาบเชิงมันใจการรักษาของหมอเอี้ยะมีประสบการณ์จากกรณีนี้ มีครั้งหนึ่ง คนไข้ชายอายุ ๒๓ ปี ถูกงูสามเหลี่ยมกัดมาประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง พอมายังโรงพยาบาล คนไข้มีอาการลืมตาไม่ขึ้น หนังตาดก (Ptosis) เพราะว่าเริ่มมีอาการอัมพาตของกล้ามเนื้อบริเวณใบหน้า หายใจไม่ค่อยออก บ่นแน่นหน้าอก เพราะว่า มีอัมพาตที่กล้ามเนื้อหน้าอก “ความคิดแรกที่ผมจะทำคือจะใส่ท่อช่วยหายใจแล้วรีบส่งคนไข้ไปเข้าเครื่องช่วยหายใจ แต่พอตั้งสติได้ รีบให้ลูกน้องฝนโลดทะนงแดงให้ชากินจนอาเจียนแล้วก็พอกไว้ที่ปากแผล แล้วผมก็นั่งเฝ้าอยู่ที่ห้องฉุกเฉินครึ่งชั่วโมงครับ คนไข้มีอาการกลับมาเป็นปกติและนอนพักที่ รพ. เพื่อสังเกตดูอาการ ๑ คืน วันรุ่งขึ้นเป็นปกติดี คนไข้กลับบ้านได้เลย ถ้าใช้ Antiserum คนไข้ต้องอยู่อีกหลายวัน แล้วก็ต้องใส่เครื่องช่วยหายใจ เพราะฉะนั้นถามผมตอนนี้ ตอบได้ว่าผมมั่นใจว่ามันช่วยได้”

ปัจจุบัน โรงพยาบาลกาบเชิงพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของหมอเอี้ยะสายกระสุน โดยนำรากโลดทะนงแดงและหมากแห้งมาบดเป็นผงร่อนละเอียด และพัฒนารูปแบบยาให้สะดวกต่อการใช้มากขึ้น จึงมีการนำไปใช้ในโรงพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่นๆ

๒. โรงพยาบาลพมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา

อำเภอพมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

อำเภอพมดงรักมีจุดเริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๓๙ โดยคุณวิมลรัตน์ บัวหลวงงาม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษานวมินทราชินี

บ้านรุน (หมู่ที่ ๑) ตำบลบกไต่ อำเภอนมดงรัก ขณะนั้นมีการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพตนเอง และจัดตั้งกลุ่มผู้สนใจสมุนไพรขึ้นที่อำเภอนมดงรัก จึงทำให้ได้รู้จักหมอเอี้ยะ ได้รู้เรื่องที่นายแพทย์เอกชัยนำตำรับยารักษาของเอี้ยะไปใช้ที่โรงพยาบาล คุณวิมลรัตน์จึงส่งตัวผู้ป่วยถูกงูพิษกัดไปรักษากับหมอเอี้ยะตั้งแต่นั้นมา นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างระบบส่งต่อ ระหว่างหมอพื้นบ้านกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เป็นจริง

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ โรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา เปิดบริการ มีนายแพทย์พงศธร พอกเพิ่มดี เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลขณะนั้น นโยบายการทำงานเชิงรุก เน้นการสร้างเสริมสุขภาพ และให้ความสำคัญกับชุมชน เมื่อรู้ว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา นวมินทราชินี มีการส่งตัวผู้ป่วยที่ถูกงูพิษกัดไปรักษากับหมอเอี้ยะ นายแพทย์พงศธรเห็นด้วยกับการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงมีนโยบายให้ส่งผู้ป่วยที่ถูกงูกัดไปรักษากับหมอเอี้ยะ ต่อมาเห็นว่าไม่สะดวกในการส่งผู้ป่วยที่ถูกงูกัดไปรักษาที่บ้านหมอเอี้ยะ และไม่สะดวกกับแพทย์ที่ต้องดูแลผู้ป่วยต่อเนื่อง จึงมีการได้ปรับเปลี่ยนเป็นการรับหมอเอี้ยะมารักษาที่โรงพยาบาล

เมื่อนายแพทย์อภิสิทธิ์ บุญประดับ มารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา แห่งนี้ ได้ศึกษาและสานต่อนโยบายนี้ เพราะเห็นว่าเป็นทางเลือกของผู้ป่วย และประโยชน์ตกอยู่กับตัวผู้ป่วย การนำหมอเอี้ยะมารักษา เท่ากับเป็นการช่วยรักษาทั้งทางร่างกายและรักษาใจผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยมีความมั่นใจในการรักษามากขึ้น ผู้ป่วยหายเร็ว ไม่มีภาวะแทรกซ้อนใดๆ เป็นที่พอใจแก่ผู้ป่วยและญาติมาก

ดังนั้น โรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา จึงมีแนวทางผสมผสานการรักษาแผนปัจจุบันกับการแพทย์พื้นบ้านในการ

รักษาผู้ป่วยถูกงูกัดมาโดยตลอด โดยถ้ามีผู้ป่วยถูกงูพิษหรือสัตว์พิษกัดมาที่โรงพยาบาล โรงพยาบาลจะส่งรถไปรับหมอเอี้ยะมารักษา แม้จะเป็นเวลามืดค่ำตึกตื่นเพียงไร หมอเอี้ยะพร้อมเต็มใจมาช่วยรักษาตลอดเวลา รวมถึงร่วมให้คำปรึกษากับทีมแพทย์โรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลที่พบปัญหาการรักษากรณีงูพิษสัตว์พิษกัดอีกด้วย โรงพยาบาลกำหนดแนวทางเวชปฏิบัติการรักษาผู้ป่วยถูกงูพิษกัด สัตว์พิษกัด เป็นแนวทางการรักษาผู้ป่วย แบบบูรณาการการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันร่วมกับภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านของหมอเอี้ยะสายกระสุน โดยประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๕๕๓ และมีการปรับปรุงพัฒนาแนวทางเวชปฏิบัติร่วมกับการศึกษาวิจัยต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ร่วมกับหน่วยเสนารักษ์ รักษาชีวิตทหารและประชาชนในศูนย์อพยพชายแดนไทย-กัมพูชา

ปี ๒๕๕๔ เกิดการสู้รบกันระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาอย่างรุนแรง มีกระสุนปืนใหญ่มาตกบริเวณหมู่บ้านชายแดนเขตอำเภอพมดงรัก รวมถึงบ้านของหมอเอี้ยะด้วย ส่วนราชการได้อพยพประชาชนไปอยู่ที่ศูนย์พักพิงชั่วคราว หมอเอี้ยะอพยพไปอยู่ที่ศูนย์พักพิงชั่วคราวนิคมประสาท อ.ปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่ง ในศูนย์อพยพแห่งนี้มีงูมาอาศัย เนื่องจากแรงสั่นสะเทือนของระเบิดและปืนใหญ่ ทำให้งูซึ่งอยู่ในรูตกใจเลื้อยหาที่ปลอดภัย ทหารที่หลบไปอยู่ในบังเกอร์ โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ไฟจุดไม่ได้ ทั้งคนทั้งงูเลยมาเจอกัน คนโดนงูกัด หมอเอี้ยะได้ช่วยชีวิตคนถูกงูกัด ซึ่งเป็นทหารราว ๕๐ นาย ประชาชนทั่วไปราว ๑๐๐ คน

“บางวันแทบไม่ได้นอน ศูนย์อพยพมี ๓ แห่ง รถทหารก็จะวิ่งรับหมอไปมาในแต่ละศูนย์ จนกระทั่งยามรุ่งโรจน์ที่ติดตัวหมอหมด ทหารต้องส่งกลับมาเอาที่บ้านท่ามกลางเสียงระเบิด ต้องหลบรอบบริเวณท่อส่งน้ำในหมู่บ้าน เป็นช่วงเวลาที่เหนื่อยมากในชีวิตการเป็นหมอยา แต่ก็เต็ม

ไปด้วยความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยทหาร เพราะทหารดีกับเรา ถึงผมไม่ได้รับเหมือนทหาร แต่ผมก็ได้ช่วยทหารพันทุกซ์จากการถูกงูกัด และสามารถสู้รบป้องกันประเทศชาติได้ ถือว่าได้ช่วยประเทศชาติทางอ้อม ประชาชนก็เช่นกันอพยพจากบ้านมาก็ทุกซ์ใจมากพอแล้ว ยังต้องมาเจองูกัดในที่หลบภัยก็ยิ่งทุกซ์หนักเข้าไปอีก ผมก็ต้องช่วยเค้าให้พันทุกซ์ ถึงจะเหนื่อยยังงี้ก็ต้องอดทน” หมอเอี้ยะเล่าด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจ

ภารกิจการเป็นหมอผู้ขึ้นบ้านในภาวะปกติ

ผู้มารับการรักษาจากหมอเอี้ยะ ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ หมอเอี้ยะสรุปว่า ในแต่ละปีมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๖๐-๗๐ คน มีมาจากต่างอำเภอบ้าง เช่น อำเภอจอมพระ ที่มาจากต่างจังหวัด เช่น บุรีรัมย์ นครราชสีมา กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ฯลฯ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน พบว่ามีผู้ถูกงูกัดจำนวนมากมารักษา เนื่องจากชาวบ้านต้องออกกรีดยาง ออกหาอาหาร ในเวลากลางคืน ประเภทของงูที่กัดคนไข้ที่เคยรักษาคืองูเห่า งูเขียวหางไหม้ งูกะปะ งูแมวเซา งูจงอาง งูสามเหลี่ยม งูทับสมิงคลา ฯลฯ โดยพบว่าถูกกัดแทบทุกส่วนของร่างกาย เช่น ขา คอ หลัง อก หัว ฯลฯ หมอเอี้ยะบอกว่า “ถ้าถูกกัดแล้วทิ้งไว้นาน แผลเปื่อย แผลเน่า ทำให้รักษาได้ยาก”

อีกกรณีหนึ่งการรักษาจะยาก คือถ้าได้ตัวงูมาด้วย แสดงว่าคนไข้มักจะได้รับพิษงูมาก เพราะงูกัดแล้วปล่อยพิษเต็มที่ จึงหนีไม่ทัน ถูกจับตัวได้ แต่ถ้าไม่ได้ตัวงูมา พิษในตัวคนไข้มักจะน้อย เพราะงูฉกแล้วรีบหนี และงูที่กัดฝังเขี้ยวทั้ง ๔ เขี้ยว จะปล่อยพิษทั้ง ๔ เขี้ยว ทำให้คนไข้ได้รับพิษมาก จึงเป็นกรณีที่รักษาได้ยาก

บุษาครรุรักษาคนไข้งูพิษกัด

การบุษาครรุ การตั้งชันครุ อันเชิญให้ครุหมอรักษา ประกอบด้วยเงิน ๑๒ บาท ผ้าขาว ๑ ผืน ดอกไม้ ธูปเทียน ๑ ห่อ เมื่อรักษาหายไม่ให้เรียกห้อง

คำรักษา แล้วแต่คนไข้จะยกครู และหลังการรักษา ถ้าคนไข้ไม่ยกครู หมอจะหาดอกไม้ ธูปเทียน และเงิน มาจัดการไหว้ครูเอง

การปฏิบัติตนของหมอเอี้ยะ หมอบอกว่า “ไม่มีข้อปฏิบัติอะไรมากแค่ศีล ๕ ก็พอแล้ว”

กระบวนการรักษา

การตรวจร่างกายและการวินิจฉัยคนไข้สัตว์พิษกัต

ในการตรวจร่างกาย หมอเอี้ยะใช้การดูลักษณะแผลที่ถูกกัด รอยเขียว ร่องรอยรอบๆแผล อาการปวด บวม อาการแสดง เช่น แขนงหน้าอก อาการซึม หลับ หนึ่งตาตก ใจสั่น การสัมผัสโดยการจับดูบริเวณที่ถูกกัด เปรียบเทียบกับส่วนอื่นๆของร่างกาย เช่น ถ้าถูกกัดที่เท้าซ้ายจะจับเท้าขวาเปรียบเทียบกับัน

นอกจากนั้นก็จะซักประวัติเกี่ยวกับสถานที่ที่ถูกกัด เวลาที่กัด สิ่ง que เห็น ฯลฯ จากนั้นจึงจะวินิจฉัยบอกว่าถูกสัตว์ประเภทใดกัด นอกจากดูรอยเขียวที่กัดแล้ว เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรักษาคนป่วยกับหมอเอี้ยะยืนยันว่า หมอเอี้ยะสามารถจำแนกอาการ และบอกได้แม่นยำว่าเป็นชนิดใดกัด โดยหมอเอี้ยะมีความเห็นว่า การที่คนไข้ถูกกัดแล้วรอดดูอาการ จะทำให้คนไข้ได้รับพิษมากขึ้น

การรักษาแบบดั้งเดิมของหมอฟันบ้าน

เมื่อพบคนป่วยควรใช้น้ำอุ่นล้างแผลก่อน จากนั้นจึงนำสมุนไพรมาใช้รักษา ดังนี้ (๑) รากโลดทะนงแดง (ภาษาถิ่น พระเจ้าปลุกหลง (ลาว) ปะเตียลกระรัญ (เขมรสุรินทร์)) ซึ่งมีรสเบื่อเมา สรรพคุณขับพิษ (๒) เมล็ดหอมแห้ง (๓) มะนาว รากโลดทะนงแดงและเมล็ดหอมแห้งจะช่วยขับพิษงู โดยทั้งสองอย่างนี้ไม่สามารถแยกกันใช้ได้ ส่วนมะนาวเป็นกระสายยาจะช่วยดูดพิษออกมาที่ปากแผล ในการรักษา หมอเอี้ยะบอกว่าไม่มีคาถากำกับ

วิธีการใช้ยา ขนาดรับประทานยา วันละ ๑ ครั้ง ดังนี้

- นำรากโสดทะนงแดงมาฝนกับหมากแห้ง ใช้น้ำสะอาดเป็นกระสายยา ฝนยาจนกระทั่งน้ำเป็นสีขาวขุ่น ให้ดื่มประมาณครึ่งถึงหนึ่งแก้ว รอสักครู่ประมาณ ๓-๕ นาที คนไข้จะอาเจียนออกมา ยกเว้นกรณีคนโดนงูจงอางกัด ให้รับประทานวันละ ๒ ครั้ง
- ขณะเดียวกัน ให้ใช้รากโสดทะนงแดงฝนกับหมากแห้งและบิบมะนาวเป็นกระสายยา ปิดแผล บริเวณที่ถูกงูกัด โดยทาซ้ำ ทายา ๒-๓ ครั้งต่อวัน
- กรณีแผลมีรอยไหม้ แผลเน่า ให้ใช้ว่านอังกาบปิดแผลร่วมด้วย จะช่วยให้อาการดีขึ้น

การฝนยา

การฝนยาสำหรับดื่ม ให้ฝนรากโสดทะนงแดงและหมากแห้งกับหินลับมีดจนกระทั่งน้ำเป็นสีขาวขุ่น ผสมน้ำ ๑/๒ แก้ว กรณีใช้กับเด็กให้ลดปริมาณลง

การฝนยาสำหรับทา ให้บิบมะนาวก่อน แล้วฝนรากโสดทะนงแดง ฝนหมากแห้ง ให้น้ำขุ่นค่อนข้างหนืด แล้วจึงแปะลงแผลที่ถูกงูกัด

ข้อห้ามในการรักษา ห้ามใช้เหล้าล้างแผล และห้ามดื่มเหล้า เพราะจะทำให้พิษกระจายได้เร็วขึ้น

ข้อสังเกต หากคนไข้ที่ถูกงูกัดยังมีอาการเจ็บปวดหรือบวมอยู่ หมอเอี้ยะจะตัดรากโสดทะนงแดงแบ่งให้ไปฝนทาต่อเองที่บ้าน รักษาครั้งแรกๆ หมอเอี้ยะให้คนไข้กินยาถึง ๓ ครั้ง ในการกินยาคนไข้จะอ่อนเพลียจากอาการอาเจียน จากประสบการณ์หมอเอี้ยะในการรักษาคนไข้จำนวนมาก สามารถให้กินยาเพียง ๑ ครั้ง ใช้ได้ผลเช่นกัน เพื่อลดอาการอ่อนเพลีย

การใช้วานอึ้งและวานสารพัดพิษรักษาแผลเปื่อย

(๑) ปกติผิวหนังทั่วไปที่ถูกสัตว์พิษกัดจะแห้ง แต่ถ้ามีอาการพองดำ พองมีเลือดมีหนอง หรือผิวหนังเกรียมไหม้ ใช้วานสารพัดพิษทาพอกไว้

(๒) แผลเปื่อยและ ผิวหนังลอกออก ให้ใช้วานอึ้งทา เมื่อทายาแล้ว ไม่ต้องซูดแคะเอาเยื่อออก ให้พอกเรื่อยๆ และสังเกตว่าแผลมีความร้อน อยู่หรือไม่ ถ้ามีความร้อนอยู่ หมายความว่าพิษงูยังมีอยู่ ที่สำคัญไม่ควร พันผ้าปิดแผลไว้ เพราะจะทำให้พิษบริเวณนั้นยังคงอยู่ การพันแผลหรือ การลอกแผลเป็นการทำให้แผลยิ่งเปื่อยมากขึ้น

ข้อปฏิบัติตัวคนไข้ คนป่วยห้ามดื่มเหล้าในช่วงรักษา

ประเมินผลการรักษา การที่จะบอกว่าคนไข้หายหรือไม่ หมอเอียะ ดูจากอาการปวด บวม และใช้วิธีจับบวียวะที่ถูกกัด ก่อนการรักษา หมอเอียะแตะตรงผิวหนังดูตั้งแต่แรกว่าร้อนหรือเย็น เทียบกับบวียวะ ที่ปกติ และหลังให้ยา หากบริเวณรอบแผลไม่ร้อน มีอาการปกติทั้ง ๒ ข้าง ถือว่าหาย ดูอาการว่าหายปวด ไม่เจ็บ เดินได้ปกติ แขนขาใช้ได้ปกติ แม้ยังไม่ยุบบวม สามารถให้กลับบ้านได้

วิธีการเก็บยา

หมอเอียะเก็บต้นไม้ยาเฉพาะวันอังคาร ตามที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครู ยาจะมีสรรพคุณดีมาก ในวันอังคารมีพิธีกรรมไหว้ขอยาประกอบด้วย ดอกไม้ พร้อมรูปเทียน ๑ คู่ มีพิธีกรรมขออนุญาตขุดยา คือนำดอกไม้ รูปเทียนไปขอจากต้นไม้อื่นที่อยู่ใกล้เคียง กล่าวว่า “มาหาอาจารย์ หมอองุ่นนี้หรือ” จากนั้นก็ตอบเองว่า “ไม่ใช่ อาจารย์ใหญ่อยู่ทางโน้น” (ชี้ไปที่ต้นโหนดทะนงแดงที่เล็งไว้แล้ว) แล้วไปถามต้นโหนดทะนงแดงว่า “เป็นหมอใหญ่ใช่ไหม” แล้วก็ตอบว่า “ใช่” ถามต่อไปว่า “จะขอไปรักษา ได้ไหม” ตอบว่า “ได้” จากนั้นเอาดอกไม้วางไว้ข้างต้นโหนดทะนงแดง แล้วขุดเอารากยาไปใช้ จากนั้นนำดอกไม้รูปเทียนที่วางไว้ ใส่ลงไปในหลุมที่ขุด แล้วใช้ดินกลบ เป็นอันเสร็จพิธีกรรม

หมอเอี้ยะเชื่อว่ารากโลดทะนงแดงและหมาก ช่วยสลายพิษงู ต้องใช้ทั้ง ๒ อย่าง ไม่สามารถใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง มะนาวจะช่วยดูดพิษออกมาที่ปากแผล หากไม่มีมะนาว อาจจะใช้มะกรูดแทนได้ ให้ผลในการรักษาเหมือนกัน นอกจากนี้เคยใช้โลดทะนงแดงกับสุนัขที่ถูกยาเบื่อ ออกฤทธิ์ ๖-๘ ชั่วโมงถอนพิษได้ กรณีถูกงูเห่าฟันทิงใส่ตา ให้ฝนยาเพื่อหยอดตาด้วย รากโลดทะนงแดงยังมีสรรพคุณในการรักษาพิษแมลงสัตว์กัดต่อยได้ทุกชนิด

ความเชี่ยวชาญในการรักษาของหมอเอี้ยะที่ชาวบ้านนิยมมาขอให้รักษา อันดับแรก คืองูพิษ สัตว์พิษกัด และริดสีดวงทวาร อันดับต่อมาคือการดูแลสตรีหลังคลอดและกลุ่มอาหารผิดสำแดง ส่วนองค์ความรู้ยาพื้นบ้านด้านการรักษาโรคอื่นๆ นอกจากการรักษาสัตว์พิษ งูพิษกัดแล้ว หมอเอี้ยะมีความรู้และสามารถรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยอื่นๆ ได้ด้วยเช่นกัน (รายละเอียดอยู่ในบทภูมิปัญญาพื้นบ้าน)

บทบาทการถ่ายทอดองค์ความรู้

หมอเอี้ยะ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไปรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้ง เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่หน่วยงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในประเทศ

(๑) เป็นศูนย์เรียนรู้พื้นบ้านของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฯลฯ

(๒) เป็นศูนย์เรียนรู้ของ สสส. ตามโครงการตำบลสุขภาวะทั่วประเทศ จำนวน ๑๕๐ แห่ง

(๓) เป็นที่ปรึกษาและครูสอนพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โรคท้องถิ่น ให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ นักเรียน เยาวชน จังหวัดสุรินทร์

(๔) เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องโรคทะเลงแดงแก่เจ้าหน้าที่ในกองงานส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ สวนจิตรลดา

(๕) เป็นครูภูมิปัญญา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรครูและนักเรียน โรงเรียนไทยนิยม โรงเรียนบ้านรุน โรงเรียนบ้านอำปอ และโรงเรียนบ้านศรีสวาย จังหวัดสุรินทร์

(๖) ถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์ เช่น รายการทุ่งแสงตะวัน รายการตื่นมาคุย รายการ Week Night Show รายการถ่ายทอดสด ผ่านช่องโทรทัศน์ Nation TV, Voice TV และ Thai PBS เป็นต้น

(๗) เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้โรคทะเลงแดง แก่ทหารในหน่วยทหารพราน ๒๖๐๒ หน่วยทหารพราน ๒๖๐๖ และหน่วยกองพันทหารปืนใหญ่ สนามร้อย ป.๖๒๑ อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในต่างประเทศ

๑. เป็นวิทยากรและแหล่งศึกษาดูงานของกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลอุดรมีชัย โรงพยาบาลพระตะบอง โรงพยาบาลเสียมเรียบ โรงพยาบาลพนมเปญ และเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยพนมเปญ ประเทศกัมพูชา

๒. เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ทหารไทยและทหารกัมพูชา ตามแถบแนวชายแดนพนมดงรัก ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสระแก้ว

ភូមិប័ណ្ណា
មាសមុនវៃរវឹងប៉ាន

กลุ่มอาการผิวดำแดง

อาการผิวดำแดง ตรงกับภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ คือคำว่า “เตือฮ” **เตือฮ** คือ กลุ่มอาการที่มีลักษณะของอาการปวดศีรษะ วิงเวียน แน่นหน้าอก คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย มีอาการไข้ร่วมด้วย ปวดเมื่อยตามร่างกาย ขากรรไกรแข็ง

สาเหตุเกิดจาก

- ผิวดำแดงอาหาร กินผิด (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮจำแนย)
- ผิวดำแดงกลิ่น (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮกะเลน)
- ผิวดำแดงน้ำค้าง เฉพาะคนที่อยู่ไฟหลังคลอด (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮตี๊กอันเชอม)
- ผิวดำแดงจากการปวดเส้นเอ็นหรือทำงานหนัก (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮตะไซ)
- ผิวดำแดงจากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหลังคลอดถึง ๓ เดือน (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮกันตีสตาเนก)
- ผิวดำแดงเรื้อรัง (ภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ เรียกว่า เตือฮกมเตือฮริง)

ตำรับยาสมุนไพรรักษาไข้ที่ไข้รักษาผู้ป่วย มี ๒ ตำรับ

โรคเดือย (ผิดสำแดง) สูตรที่ ๑

- ๑. ต้นกรวยป่า
- ๒. หญ้าพันงู
- ๓. ต้นกระจาย

วิธีปรุงยา ใช้สัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มต่างน้ำให้หมด ๑ หม้อ หรือจนกว่ายาจะจืด

โรคเดือย (ผิดสำแดง) สูตรที่ ๒

- ๑. ขมิ้นต้น
- ๒. ต้นโปรงฟ้า
- ๓. กรวยป่า
- ๔. โสมไทย
- ๕. โลดทะนงแดง
- ๖. ฝางแดง
- ๗. พญาไฟ
- ๘. เจตพังคี
- ๙. เข็มแดง
- ๑๐. ไกรทอง

วิธีปรุงยา ใช้สัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มต่างน้ำให้หมด ๑ หม้อ หรือจนกว่ายาจะจืด

โรคริดสีดวงทวาร

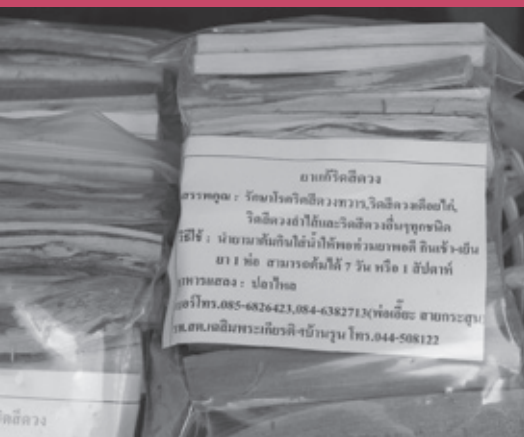
โรคนี้จะมีเนื้องอกตรงทวารหนักเป็นติ่งยื่นไปข้าง กลีบมะเฟืองบ้าง เวลาถ่ายจะมีเลือดออกมามากบ้าง น้อยบ้างตามอาการ ถ่ายแต่ละครั้งจะถ่ายยากมากและใช้เวลานาน ปวดแสบร้อนบริเวณทวารหนัก มักปวดหลังปวดเอว มีอาการขัดตามมือตามเท้า อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ ทานอาหารไม่อร่อย

ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้รักษาผู้ป่วย

๑. ต้นคัดลัน
๒. ต้นกำแพงเจ็ดชั้น
๓. รากเครื่องเขียน

วิธีปรุงยา ใช้สัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มต่างน้ำให้หมด ๑ หม้อ หรือจนกว่ายาจะจืด

๓ นิ้ว

โรคนี้จะมีอาการปวดท้อง ปัสสาวะแสบขัด กระปิดกระปรอย นิ้ว จะมี ๒ ชนิด จะเป็นเม็ดสีขาวและ เม็ดสีดำ เม็ดสีขาวจะรักษาง่ายกว่า

ตำรับยาสมุนไพรรักษาผู้ป่วย

๑. รากต้นกันจ้ำ
๒. รากมะละกอตัวผู้
๓. ว่านชั้กมดลูก

วิธีปรุงยา ใช้สัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มต่างน้ำให้หมด ๑ หม้อ หรือจนกว่ายาจะจืด

ไล่เลื่อน

โรคนี้จะมีอาการปวดลูกอัณฑะมาก ลูกอัณฑะจะโตข้างเดียว ถ้าเป็นมากจะเดินไม่ได้

ตำรับยาสมุนไพรรักษาผู้ป่วย

(สูตรตำรับเดียวกันกับตำรับยารักษาโรคนิ้ว)

๑. รากต้นกันจ้ำ
๒. รากมะละกอตัวผู้
๓. ว่านชั้กมดลูก

วิธีปรุงยา ใช้สัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มต่างน้ำให้หมด ๑ หม้อ หรือจนกว่ายาจะจืด

ใช้ทั้บระดู

มีอาการใช้สูง ปวดศีรษะ ประจำเดือนไหลไม่สะดวก ปวดท้อง ปวดเมื่อย ปวดหลังปวดเอว

ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้รักษาผู้ป่วย

๑. ต้นไมยราบทั้งต้น จำนวน ๑ กำ
๒. ด้ายดำ ๓ เปลา
๓. ตะปู ๑ ดอก

วิธีปรุงยา ต้นไมยราบทั้งต้น จำนวน ๑ กำ มัดด้วยด้ายดำ ๓ เปลา เอาตะปูเสียบตรงกลาง ๑ ดอก ใส่น้ำให้ท่วมยา ต้มจนเดือด

วิธีรับประทาน ดื่ม ๑-๒ ครั้ง ครั้งละ ๑ แก้ว

ยาหลังคลอด

เป็นยาหลังคลอด ขับน้ำคาวปลา บำรุงน้ำนม

ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้รักษาผู้ป่วย

๑. ต้นมะนาวป่า
๒. ต้นกรวยป่า
๓. ต้นมะพลับ (คะนิง, คั่นกัน)

วิธีปรุงยา ใช้สกัดส่วนยาอย่างละเท่ากัน ใส่ น้ำท่วมยา ต้มพอเดือด (ใช้เวลา ๑๐-๑๕ นาที)

วิธีรับประทาน ดื่มวันละ ๑-๒ แก้ว ก่อนอาหาร

นวัตกรรมยาพื้นบ้านร่วมสมัย
เพื่อใช้รักษาผู้ป่วย สัตว์พิษกัด
ในโรงพยาบาล

“

ภูมิใจ เป็นหมอยา
ช่วยรักษา ได้สืบสาน
ตำนานหมอพื้นบ้านสุรินทร์

”

การพัฒนาตำรับยาโลดทะนงแดง ในรูปแบบยาปัจจุบัน

ปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีการพัฒนารูปแบบยาโลดทะนงแดงของ หมอเอี้ยะ สายกระสุน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้งานได้ง่าย สะดวก และลดระยะเวลาในการฝนเตรียมยา โดยศึกษาข้อมูล จากงานวิจัยของเภสัชกรอรุณรัตน์ ศรีธรรมมา ที่พบว่าสารออกฤทธิ์ต้านพิษงูของรากโลดทะนงแดงไม่ได้อยู่ที่สารสกัดด้วยน้ำ และแอลกอฮอล์ แต่อยู่ที่เนื้อมา โรงพยาบาลกาบเชิงจึงริเริ่มนำมาพัฒนาในรูปแบบบดเป็นผง และศึกษาขนาดยาร่วมกับหมอเอี้ยะหลายครั้ง จนได้ขนาดยาที่มีมาตรฐานมากขึ้น นอกจากนี้ มีการแลกเปลี่ยนกับนักวิชาการผู้มีประสบการณ์การวิจัยรักษาพิษงู พบข้อท้วงติงเรื่องขนาดยาและประสิทธิภาพของยาที่เปลี่ยนจากวิธีการใช้ดั้งเดิม อาจทำให้ผลการรักษาผิดเพี้ยนได้ ทีมนักวิจัยโรงพยาบาลกาบเชิงจึงเร่งทบทวนขั้นตอนการผลิต และรูปแบบที่เป็นต้นตำรับจนได้ยาในรูปแบบที่ใช้กันทั่วไปในปัจจุบัน

วิธีการปรุงยาตำรับโลดทะนงแดง มี ๒ รูปแบบ

๑. รูปแบบยาทาหรือพอก: ใช้ผงโลดทะนงแดง ๓ กรัม ผงหมาก ๓ กรัม
๒. รูปแบบยารับประทาน: ใช้ผงโลดทะนงแดง ๕ กรัม ผงหมาก ๓ กรัม

วิธีใช้

ยารับประทาน ใช้ยาผงผสมน้ำ ๒๕๐-๓๐๐ มิลลิลิตร ดื่ม ส่วนยาทาให้ผสมน้ำมะนาวจนเนื้อยาข้น ถ้าไม่มีน้ำมะนาวให้ใช้น้ำมะกรูดหรือน้ำเปล่าแทนได้

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐหลายแห่งสนใจนำตำรับ โสดะทงแดงไปใช้ในการรักษาสุขภาพและสัตว์สุขภาพ ดังนี้

๑. จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี ๔ แห่ง ได้แก่
 - โรงพยาบาลศิริรัฐนิคม ตำบลย่านยาว อำเภอศิริรัฐนิคม
 - โรงพยาบาลเคียนซา ตำบลเคียนซา อำเภอเคียนซา
 - โรงพยาบาลท่าฉาง ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง
 - โรงพยาบาลวิภาวดี ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี
๒. จังหวัดนครศรีธรรมราช มี ๑ แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลทุ่งสง
ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง
๓. จังหวัดยโสธร มี ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
เซ่ง ตำบลเชียงเพ็ง อำเภอป่าดัว
๔. จังหวัดอุบลราชธานี มี ๒ แห่ง ได้แก่
 - โรงพยาบาลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ
 - โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตระการพืชผล อำเภอ
ตระการพืชผล
๕. จังหวัดร้อยเอ็ด มี ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
ขามเปี้ย อำเภอโพธิ์ชัย
๖. จังหวัดศรีสะเกษ มี ๒ แห่ง ได้แก่
 - โรงพยาบาลยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย
 - โรงพยาบาลราษีไศล อำเภอราษีไศล
๗. จังหวัดสระแก้ว มี ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
นวมินทร์ราชินี ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา
๘. จังหวัดเลย มี ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลหนองหิน ตำบลหนอง
หิน อำเภอหนองหิน
๙. จังหวัดสุรินทร์ มีโรงพยาบาลชุมชน จำนวน ๗ แห่ง และ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๓๐ แห่ง

หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือก หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕

ความหมาย

หมอไทย หมายถึง ผู้ที่ได้รับขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ตาม พรบ.วิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๕๖

วิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วย

(๑) การประกอบวิชาชีพ การแพทย์แผนไทย ได้แก่ การประกอบวิชาชีพด้านเวชกรรมไทย เกษัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทย การนวดไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย หรือการแพทย์แผนไทยประเภทอื่น ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

(๒) การประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์

คุณสมบัติ

- ๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
- ๒) เป็นผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หรือ การแพทย์แผนไทยประยุกต์
- ๓) ปฏิบัติงานดีเด่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ (ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี)
- ๔) เป็นคนดี มีจริยธรรม เมตตาธรรม ตามหลักศาสนา
- ๕) เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการดูแลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้

การให้คะแนน

๒๐ คะแนน (ข้อมูลพื้นฐาน)

- ประวัติการรักษาผู้ป่วย/การทำประโยชน์ในชุมชน
- ผลงานที่ผ่านมา

๓๐ คะแนน (ความรู้ ทักษะและความชำนาญ)

- การดูแลรักษาผู้ป่วย
- ความชำนาญเฉพาะโรค โรคที่สามารถรักษาที่มีประสิทธิผล
- การถ่ายทอดความรู้

๓๐ คะแนน (ความสามารถพิเศษ)

ตัวอย่างเช่น

- แปลตำรา/บันทึกตำรา/มีตำรับเฉพาะ/มีเทคนิคการรักษาเฉพาะ/ประดิษฐ์อุปกรณ์การแพทย์/มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปลูกป่าชุมชน และเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน ฯลฯ

๒๐ คะแนน (คุณธรรม จริยธรรม)

- มีจรรยาแพทย์ เป็นคนดี มีคุณธรรม
- เป็นที่ยอมรับยกย่องของชุมชน

วิธีการคัดเลือก

• คัดเลือกจากหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด เพื่อคัดเลือกตัวแทนหมอไทยดีเด่นระดับภาคประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

• คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๕ จะคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนดีที่สุดในหมอไทยดีเด่นระดับภาคทั้ง ๔ ภาค เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติพิจารณาตัดสิน

รางวัล

- ๑) โล่เชิดชูเกียรติและใบประกาศเกียรติคุณ
- ๒) เงินรางวัล

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ
ที่ ๕ / ๒๕๖๒
เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ

เพื่อให้การดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จึงแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจของหมอพื้นบ้าน หมอแผนไทย ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ในการทำประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ โดยมีการมอบรางวัลในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก

อาศัยอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ตามคำสั่งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่ ๕/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑ จึงแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ โดยมีองค์ประกอบอำนาจและหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายวิชัย โชควิวัฒน์	ที่ปรึกษา
๑.๒ อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	ที่ปรึกษา
๑.๓ นายเปรม ชินวันทนนานท์	ประธาน
๑.๔ นายประพนธ์ เกตุรากาศ	รองประธาน
๑.๕ รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	คณะทำงาน
๑.๖ ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย	คณะทำงาน
๑.๗ นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ์	คณะทำงาน
๑.๘ นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ	คณะทำงาน
๑.๙ นางศุภวรรณ พันธุ์บูรณะ	คณะทำงาน
๑.๑๐ นายสันติสุข โสภณสิริ	คณะทำงาน
๑.๑๑ นางสาวณีย์ กุลสมบุรณ์	คณะทำงาน
๑.๑๒ ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริม
ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย	คณะทำงานและเลขานุการ
๑.๑๓ เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย
และแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ๒.๑ จัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมอมือดีเด่นแห่งชาติ
 - ๒.๒ ดำเนินการพิจารณาคัดเลือก โดยประสานความร่วมมือหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาบุคคลผู้สมควรได้รับการคัดเลือก
 - ๒.๓ เสนอชื่อ ประวัติ ผลงานของบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกต่อคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเป็นหมอมือดีเด่นแห่งชาติ
 - ๒.๔ จัดทำทะเบียนประวัติบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอมือดีเด่นแห่งชาติ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป
 - ๒.๕ ดำเนินการประกาศเกียรติคุณผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอมือดีเด่นแห่งชาติ ในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก
 - ๒.๖ ปฏิบัติงานอื่นๆที่คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติมอบหมาย
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๒

(นายวิชัย โชควิวัฒน์)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

เอกสารประกอบ

กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดสุรินทร์. (๒๕๖๕). “หมอไทยดีเด่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๖๕.
เอกสารอัดสำเนา.

ขอบคุณหน่วยงานและบุคคลผู้สนับสนุน

นพ.สินชัย ตันศิริตันทานนท์

นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

นพ.อภิสิทธิ์ บุญประดับ

รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

พญ.ใจทิพย์ เชื้อมโหสง

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพนมดงรัก

เฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา

พญ.วรวรรณ กอปรกิจงาม

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลโนนนารายณ์

นางสุทธสินี เกียรติคุณรัตน์

หัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและ

การแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุข

จังหวัดสุรินทร์

นพ.เอกชัย ปัญญาวัฒนากุล

(อดีต) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลกาบเชิง

ผศ.อัมพาพรรณ พงศ์ผลาดิสัย

(อดีต) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

โรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา จังหวัดสุรินทร์

โรงพยาบาลกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา นวมินทราชินี บ้านรุน จังหวัดสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

องค์การบริหารส่วนตำบลบักได จังหวัดสุรินทร์

ศูนย์สมุนไพรตะบัลไพร จังหวัดสุรินทร์

9 786165 690140

“

การเป็นหมอ
ต้องรักษาคนเจ็บไข้
โดยไม่เลือกเชื้อชาติ
ชนชั้น วรรณะ

”

กรมราชทัณฑ์
กรมราชทัณฑ์
กรมราชทัณฑ์

สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ

กรมราชทัณฑ์

ศูนย์สุขภาพไทย

อิมเมจ